

KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARIDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Fayzullayev Ulug'bek Tursunbayevich
Namangan davlat texnika universiteti dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik va o'rta biznes subyektlarida investitsiya samaradorligini oshirishning nazariy asoslari batafsil ko'rib chiqilgan. Tadqiqotda kichik va o'rta biznes subyektlarining iqtisodiy rivojlanishda tutgan o'rni, ularning mamlakat iqtisodiy barqarorligiga ta'siri va iqtisodiy taraqqiyotdagi ahamiyati nazariy asosda ochib berilgan. Shuningdek, kichik va o'rta biznes subyektlarida investitsiya faoliyatining hozirgi holati tahlil qilinib, investitsiya samaradorligiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar, xususan, moliyaviy resurslardan samarali foydalanish, investitsiya loyihalarini boshqarish, tavakkalchiliklarni minimallashtirish va innovatsion faoliyatni rag'batlantirish kabi jihatlar chuqur tadqiq etilgan. Muallif tomonidan kichik va o'rta biznes subyektlarida investitsiyalarni samarali boshqarishning zamonaviy usullari va mexanizmlari ko'rib chiqilib, investitsiya samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqilgan. Mazkur maqolaning ilmiy-amaliy natijalari kichik va o'rta biznesning raqobatbardoshligini kuchaytirish, iqtisodiy faolligini oshirish hamda iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: kichik biznes, o'rta biznes, investitsiya samaradorligi, investitsion faoliyat, investitsiyalarni boshqarish, tadbirkorlik subyektlari, iqtisodiy rivojlanish, investitsiya salohiyati.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiy sharoitlarda kichik va o'rta biznes (KOB) subyektlarining barqaror rivojlanishini ta'minlash mamlakat iqtisodiyotining umumiy barqarorligini oshirishning muhim omillaridan biridir. Xususan, Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'yicha kichik va o'rta biznes subyektlari iqtisodiyotning eng faol segmenti sifatida yalpi ichki mahsulotning (YaIM) o'sishida, yangi ish o'rinlarini yaratishda va innovatsiyalarni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi[1].

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Taraqqiyot dasturi (UNDP) ham KOB subyektlarining rivojlanishi iqtisodiy tengsizliklarni kamaytirish, hududlarning iqtisodiy rivojlanishini muvozanatlashtirish hamda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda strategik ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlaydi. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlar uchun kichik va o'rta biznes subyektlari iqtisodiy o'sish va inklyuziv rivojlanishning asosiy drayverlari sifatida baholanmoqda[2].

O'zbekiston Respublikasi uchun ham kichik va o'rta biznes subyektlarining investitsiya samaradorligini oshirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. So'nggi yillarda mamlakatimizda kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash, investitsiya muhitini yaxshilash va investitsiya oqimini ko'paytirish bo'yicha bir qator qonun va qarorlar qabul qilindi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi farmonida kichik va o'rta biznes subyektlariga yo'naltirilgan investitsiyalarni rag'batlantirish va biznes muhitini yanada yaxshilash bo'yicha aniq strategik vazifalar belgilandi[3].

Mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida kichik va o'rta biznesning rolini oshirish uchun xalqaro tajribani milliy amaliyotda qo'llash dolzarb masala

hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida kichik va o'rta biznes subyektlarini rivojlantirish bo'yicha qo'llanilayotgan samarali mexanizmlar, xususan, moliyaviy va investitsion ko'mak dasturlari, innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash strategiyalari, moliyaviy boshqaruv usullari va tavakkalchiliklarni boshqarish amaliyoti muhim tajriba hisoblanadi[4].

Bugungi kunda kichik va o'rta biznes subyektlarining investitsion faoliyatida samaradorlikni oshirish masalasi nafaqat mahalliy, balki global miqyosda ham dolzarb hisoblanadi. Investitsiya faoliyatini rivojlantirish orqali korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish, iqtisodiy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash va iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirish mumkin. Shu bois, mazkur maqolada kichik va o'rta biznes subyektlarida investitsiya samaradorligini oshirishning nazariy asoslari keng tahlil qilinib, ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Kichik va o'rta biznes (KOB) subyektlarining investitsiya samaradorligini oshirish mavzusida olib borilgan tadqiqotlarni tahlil qilish ushbu masalaning iqtisodiyot uchun dolzarbligini yana bir bor tasdiqlaydi. So'nggi yillarda bu mavzuga oid ko'plab xalqaro va mahalliy tadqiqotlar amalga oshirilgan bo'lib, ularning natijalari kichik va o'rta biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlashning samarali yo'llarini taklif etadi. Rivojlangan mamlakatlarda kichik va o'rta biznesning iqtisodiy rivojlanishdagi rolini tahlil qilgan Paul Burns (2018) o'zining tadqiqotida KOB subyektlarida investitsiya samaradorligini oshirishda innovatsion loyihalar va texnologiyalarni keng qo'llash zarurligini ta'kidlaydi[5]. Uning fikricha, innovatsiyalarni qo'llash orqali kichik korxonalar bozor talablariga tez moslasha oladi va raqobatbardoshlikni oshiradi. Yevropa Ittifoqi mamlakatlaridagi kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish mexanizmlarini o'rgangan OECD hisobotida (2020) investitsiya samaradorligini oshirish uchun moliyaviy vositalarning xilma-xilligi va ularni samarali qo'llash strategiyasi muhimligi ta'kidlanadi[6]. Robert Hisrich va Michael Peters (2021) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda kichik va o'rta biznes subyektlarida investitsiya samaradorligini oshirish uchun risklarni boshqarish mexanizmlari va moliyaviy menejment usullarining ahamiyati keng yoritilgan[7]. Mahalliy olimlardan A.S. Bekmurodov (2020) kichik va o'rta biznes subyektlarida investitsiyalarni jalb qilish va ularni samarali boshqarish uchun davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash siyosatini takomillashtirish zarurligini qayd etgan[8]. Tadqiqotchi S.X. Mamatqulov (2022) O'zbekiston sharoitida kichik va o'rta biznes subyektlarida investitsiya faoliyatini rag'batlantirish uchun soliq imtiyozlari va boshqa moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlarining ahamiyatini batafsil tahlil qilgan[9]. AQSH iqtisodchisi Eugene F. Brigham va Joel F. Houston (2020) tomonidan amalga oshirilgan moliyaviy boshqaruv tadqiqotlarida kichik va o'rta biznes subyektlarining investitsiya faoliyatida moliyaviy menejment va rejalashtirishning samaradorligini oshirish yo'llari ko'rsatilgan[10]. Rossiyalik iqtisodchi V.V. Kovalyov (2021) investitsiya loyihalarini baholashda kichik va o'rta biznes subyektlari tomonidan foydalaniladigan samarali usullar va metodlarni o'rganib chiqqan hamda ularning biznes uchun amaliy ahamiyatini ko'rsatgan[11]. Kichik va o'rta biznesda investitsion muhitni yaxshilash masalalarini tadqiq qilgan

O'zbekistonlik iqtisodchi M.A. Yusupov (2021) tadbirkorlik subyektlari tomonidan moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish va samarali investitsiya boshqaruvini amalga oshirish zarurligini ta'kidlaydi[12]. Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan amalga oshirilgan tadqiqot (UNCTAD, 2019) rivojlanayotgan mamlakatlarda kichik va o'rta biznes subyektlari uchun investitsiya siyosatini shakllantirish va samarali moliyaviy vositalarni joriy qilishning ahamiyatiga urg'u beradi[13]. Xalqaro Valyuta Fondi (IMF) tomonidan chiqarilgan hisobotda kichik va o'rta biznes subyektlarining investitsiya salohiyatini oshirish uchun davlat tomonidan ko'rilayotgan choralar, jumladan, subsidiyalar, kreditlar va moliyaviy maslahat xizmatlarining ahamiyati chuqur tahlil qilingan[14]. Shunday qilib, yuqoridagi tadqiqotlarni umumlashtirish orqali kichik va o'rta biznes subyektlarida investitsiya samaradorligini oshirish uchun innovatsiyalarni qo'llash, moliyaviy vositalar xilma-xilligini ta'minlash va risklarni samarali boshqarish zarurligi xulosa qilinadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotni amalga oshirishda bir necha ilmiy tadqiqot usullaridan keng foydalanildi. Tadqiqotning asosiy metodologik asosini tizimli yondashuv tashkil etdi. Bu yondashuv kichik biznes sub'yektlari faoliyatining barcha jihatlarini yaxlit holda tahlil qilishga imkon berdi. Bundan tashqari, tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy-uslubiy yondashuvlar qo'llanildi: tizimli yondashuv, SWOT-tahlil, qiyosiy-statistik va ekspert baholash metodlari. Tadqiqotda Namangan viloyati statistika boshqarmasi va kichik biznes sub'yektlarining moliyaviy va iqtisodiy ko'rsatkichlari hamda ekspert so'rovlari natijalari keng qo'llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida kichik va o'rta biznes subyektlarining rivojlanishi mamlakat iqtisodiyotining barqaror va muvozanatli rivojlanishining muhim sharti hisoblanadi. Kichik va o'rta biznes subyektlari nafaqat yangi ish o'rinlarini yaratish va aholi bandligini oshirishda, balki iqtisodiy o'sishni ta'minlash va mamlakat iqtisodiyotini diversifikatsiya qilishda ham katta ahamiyatga ega. Ayniqsa, iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va raqobatbardoshligini oshirish sharoitida kichik va o'rta biznes subyektlarining rivojlanishi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. Shu sababli kichik va o'rta biznes subyektlariga investitsiyalarni jalb qilish, ulardan samarali foydalanishni ta'minlash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Namangan viloyati O'zbekistonning iqtisodiy jihatdan tez rivojlanayotgan hududlaridan biri bo'lib, so'nggi yillarda hududda kichik va o'rta biznes subyektlarini rivojlantirish bo'yicha davlat siyosati faol olib borilmoqda. Viloyat iqtisodiyotining turli sohalariga yo'naltirilgan investitsiyalar, jumladan davlat, xususiy va xorijiy investitsiyalar ko'lami va samaradorligi oshirilmoqda. Ayniqsa, viloyatda kichik va o'rta biznes subyektlari tomonidan amalga oshirilayotgan iqtisodiy faoliyatning kengayishi va rivojlanishi bilan bog'liq jarayonlarni o'rganish va tahlil qilish ilmiy jihatdan muhimdir. Mazkur bo'limda Namangan viloyati misolida kichik va o'rta biznes subyektlariga yo'naltirilgan investitsiyalarning hajmi, manbalari, sektoral

taqsimlanishi, shuningdek, investitsiyalarning hudud iqtisodiyotiga ta'siri chuqur tahlil qilinadi.

Investitsiya faoliyatining samaradorligini oshirish masalalari xalqaro tajribada keng o'rganilgan bo'lib, rivojlangan mamlakatlarda iqtisodiy o'sish va aholi farovonligini ta'minlashda kichik va o'rta biznes subyektlarining roli tobora ortib bormoqda. Shuning uchun ham ushbu tajribani o'rganish va uni mahalliy sharoitlarga moslashtirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Namangan viloyatida kichik va o'rta biznes subyektlariga yo'naltirilgan investitsiyalarning so'nggi besh yillikdagi dinamikasini o'rganish orqali hudud iqtisodiyotining rivojlanish holatini, iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlarini va mavjud muammolarni aniqlash mumkin. Shuningdek, bu tahlillar asosida kichik va o'rta biznes subyektlarini yanada qo'llab-quvvatlash bo'yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqish imkoniyati paydo bo'ladi.

Namangan viloyatidagi kichik va o'rta biznes subyektlariga yo'naltirilgan investitsiyalar samaradorligini baholash va tahlil qilish orqali kelgusida davlat siyosatini yanada samarali tashkil etish va investitsion faoliyatni rag'batlantirish uchun ilmiy-amaliy asos yaratiladi.

Namangan viloyati misolida kichik va o'rta biznes subyektlarining investitsiya samaradorligi batafsil tahlil qilinadi. Kichik va o'rta biznes subyektlariga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi, ularning manbalari va investitsiyalarning korxonalar faoliyatiga ta'sirini aniq va keng qamrovli ko'rsatish maqsadida 2020-2025 yillar oralig'idagi ma'lumotlar asosida murakkab jadvallar shakllantirilgan. Tahlil natijalari hududning iqtisodiy rivojlanishida kichik va o'rta biznesning rolini, investitsiyalarning samaradorligini hamda bu sohada amalga oshirilayotgan davlat siyosatining natijadorligini baholash imkonini beradi. Quyida keltirilgan jadvallar orqali Namangan viloyatida kichik va o'rta biznes sohasidagi investitsiya siyosatining samaradorligini aks ettiruvchi ko'rsatkichlar batafsil bayon qilinadi va ular asosida ilmiy-amaliy xulosalar beriladi.

1-jadval.

Namangan viloyatida kichik va o'rta biznes subyektlariga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi, manbalari, o'sish sur'atlari va sektorlar bo'yicha taqsimlanishi (2020-2025)¹¹

Ko'rsatkichlar	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Jami investitsiyalar (mlrd so'm)	850	940	1040	1150	1270	1400
Shundan:						
Davlat investitsiyalari (%)	35	34	32	31	30	29
Xususiyl investitsiyalar (%)	40	42	45	47	48	49
Xorijiy investitsiyalar (%)	25	24	23	22	22	22
Investitsiyalar o'sish sur'ati (%)	-	10.6	10.6	10.6	10.4	10.2
Sektorlar bo'yicha investitsiya taqsimlanishi (%)						
Sanoat	40	42	44	45	46	47
Qishloq xo'jaligi	20	19	18	18	17	17
Xizmat ko'rsatish sohasi	25	25	26	26	26	27
Savdo va boshqa sohalar	15	14	12	11	11	9

Manba: Namangan viloyati Statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirilgan.

¹¹ Namangan viloyati Statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida

Tahlil natijalariga ko'ra, Namangan viloyatida kichik va o'rta biznes subyektlariga yo'naltirilgan jami investitsiyalar hajmi 2020 yilda 850 mlrd so'mdan 2025 yilga kelib 1400 mlrd so'mgacha oshgan. Ushbu o'sish barqaror bo'lib, har yilgi investitsiya o'sish sur'ati o'rtacha 10,5 foiz atrofida bo'lgan. Shu bilan birga, investitsiyalar manbalari bo'yicha muhim o'zgarishlar yuz berganligi kuzatildi. Xususan, xususiy investitsiyalar ulushi sezilarli ravishda oshib, 2020 yildagi 40% dan 2025 yilga kelib 49% ga yetgan. Davlat investitsiyalarining ulushi esa kamaygan bo'lib, 35% dan 29% gacha pasaygan. Bu holat davlat tomonidan amalga oshirilayotgan investitsiya siyosatida xususiy sektorning rolini oshirish va iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha strategik maqsadlarning muvaffaqiyatli amalga oshirilayotganligini ko'rsatadi. Xorijiy investitsiyalar esa nisbatan barqaror bo'lib, 25% dan 22% gacha biroz pasayish kuzatilgan.

Investitsiyalar sektoral taqsimlanishida sanoat sektori yetakchi o'rinni egallab, uning ulushi 2020 yildagi 40% dan 2025 yilga kelib 47% ga yetgan. Bu tendensiya Namangan viloyatida sanoat sohasini rivojlantirishga bo'lgan ustuvor yo'nalishni aks ettiradi. Ayniqsa, sanoat investitsiyalarining oshishi viloyat iqtisodiyotining diversifikatsiyasi va texnologik modernizatsiya jarayonlarini rag'batlantirgan. Shuningdek, xizmat ko'rsatish sohasida ham investitsiyalar ulushi 25% dan 27% gacha ko'tarilib, iqtisodiy faollik va ish o'rinlari yaratilishida muhim rol o'ynagan. Boshqa tomondan, qishloq xo'jaligi va savdo sohalarining investitsiya ulushlari nisbatan kamaygan. Xususan, qishloq xo'jaligida investitsiyalar ulushi 20% dan 17% gacha kamaygan bo'lib, bu holat sohaning raqobatbardoshlikni oshirish uchun texnologik innovatsiyalarni kengroq joriy qilishni talab etishini ko'rsatmoqda.

2-jadval.

Namangan viloyatida kichik va o'rta biznes subyektlari faoliyatining asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlari va samaradorlik ko'rsatkichlari dinamikasi (2020-2025)¹²

Ko'rsatkichlar	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Korxonalar soni	18750	19850	21050	22350	23760	25280
Yaratilgan ish o'rinlari (ming kishi)	120	130	142	155	170	187
Mahsulot va xizmatlar hajmi (mlrd so'm)	2900	3200	3550	3930	4350	4820
Har bir korxonaga mahsulot hajmi (mln so'm)	154.7	161.2	168.6	175.8	183.0	190.7
Ish o'rinlariga mahsulot hajmi (mln so'm/kishi)	24.2	24.6	25.0	25.4	25.6	25.8
O'rtacha oylik ish haqi (ming so'm)	2200	2400	2650	2900	3200	3500
Soliq tushumlari (mlrd so'm)	280	310	345	380	420	465

Manba: Namangan viloyati Iqtisodiyot va moliya boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirilgan.

Mazkur jadval tahlilida Namangan viloyatidagi kichik va o'rta biznes subyektlarining faoliyat ko'rsatkichlarida ijobiy tendensiyalar kuzatilgan. 2020 yilda viloyatda 18750 ta kichik va o'rta biznes subyektlari faoliyat ko'rsatgan bo'lsa, 2025 yilga kelib ularning soni 25280 taga yetgan. Korxonalar sonining bu darajada o'sishi, viloyatda kichik va o'rta biznesni rivojlantirish uchun yaratilgan qulay biznes muhiti

¹² Namangan viloyati Iqtisodiyot va moliya boshqarmasi ma'lumotlari asosida

va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlovchi siyosatlarning samarali amalga oshirilayotganligini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, yaratilgan ish o'rinlari soni ham sezilarli ravishda o'sib, 2020 yildagi 120 ming kishidan 2025 yilga kelib 187 ming kishiga yetgan. Bu esa viloyat aholisining bandligini oshirishda kichik va o'rta biznesning salohiyati yuqori ekanligidan dalolat beradi. Yaratilgan ish o'rinlarining barqaror o'sishi aholi daromadlari va yashash darajasining oshishiga ham ta'sir ko'rsatgan.

Mahsulot va xizmatlar hajmi ko'rsatkichi ham barqaror ravishda o'sib borgan. Xususan, 2020 yildagi 2900 mlrd so'mdan 2025 yilga kelib 4820 mlrd so'mga oshgan. Bu o'sish kichik va o'rta biznes subyektlarining ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish imkoniyatlari kengayganini, korxonalar tomonidan yangi innovatsion va raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarilganligini ko'rsatadi.

Iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlarining oshishi ham muhim natijalardan biri hisoblanadi. Har bir korxona mahsulot hajmi ko'rsatkichi 154,7 mln so'mdan 190,7 mln so'mga yetgan bo'lsa, ish o'rinlariga nisbatan mahsulot ishlab chiqarish hajmi ham barqaror ravishda oshib borgan. Ushbu holatlar ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarida resurslardan samarali foydalanilayotganligini aks ettiradi.

O'rtacha oylik ish haqi darajasining 2200 ming so'mdan 3500 ming so'mgacha oshishi ham aholi turmush darajasining oshishi bilan bir qatorda, kichik va o'rta biznes subyektlari tomonidan amalga oshirilayotgan iqtisodiy faoliyatning barqarorligi va rentabelligini ko'rsatmoqda.

Shuningdek, soliq tushumlari hajmi ham sezilarli darajada oshgan bo'lib, bu ko'rsatkich 2020 yildagi 280 mlrd so'mdan 2025 yilga kelib 465 mlrd so'mga yetgan. Soliq tushumlarining bunday o'sishi mahalliy byudjetning daromadlar bazasini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Umuman olganda, Namangan viloyatida kichik va o'rta biznes subyektlariga yo'naltirilgan investitsiyalarning yuqori samaradorligini tahlil natijalari tasdiqlaydi. Kelgusida bu samaradorlikni oshirish uchun qo'shimcha rag'batlantirish mexanizmlarini kuchaytirish, investitsiya muhitini yanada yaxshilash va innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash tavsiya qilinadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari va olib borilgan ilmiy tahlillar asosida Namangan viloyatida kichik va o'rta biznes subyektlariga yo'naltirilgan investitsiyalarning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri chuqur va atroflicha ko'rib chiqildi. Kichik va o'rta biznes subyektlarining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rnini tobora oshib borayotganligi, ularning rivojlanishi iqtisodiy barqarorlik va aholi farovonligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega ekanligi yana bir bor tasdiqlandi.

Namangan viloyatida investitsiyalar hajmining 2020-2025 yillar oralig'ida muntazam ravishda oshib borayotgani aniqlandi. Jumladan, investitsiyalar hajmining o'sishida xususiy va xorijiy manbalar hissasining ko'payishi iqtisodiyotda raqobatbardoshlik va samaradorlikni oshirish imkonini yaratmoqda. Bu esa davlat tomonidan olib borilayotgan investitsion siyosatning samaradorligini aks ettiradi.

Mazkur davrda kichik va o'rta biznes subyektlari sonining barqaror o'sishi yangi ish o'rinlarining yaratilishiga, bandlik darajasining oshishiga va shu orqali aholi daromadlarining o'sishiga imkon berdi. Bu, o'z navbatida, ijtimoiy barqarorlik va aholi farovonligiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Korxonalar tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulot va ko'rsatilgan xizmatlar hajmining sezilarli darajada oshgani, ularning iqtisodiy samaradorligi ham ortayotganini ko'rsatadi.

Ilmiy jihatdan asoslangan tahlillar kichik va o'rta biznes subyektlarida investitsiya samaradorligini yanada oshirish uchun bir qator tavsiyalar ishlab chiqishga imkon berdi. Xususan:

- Davlat tomonidan kichik va o'rta biznes subyektlariga beriladigan soliq va moliyaviy imtiyozlarni kengaytirish;
- Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun qulay sharoitlarni yaratish va rag'batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish;
- Innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash va yangi texnologiyalarni kengroq joriy qilish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish;
- Kichik va o'rta biznes subyektlariga bank kreditlari va moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilash;
- Davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini rivojlantirish orqali investitsiya oqimlarini rag'batlantirish.

Shunday qilib, Namangan viloyatida kichik va o'rta biznes subyektlariga yo'naltirilgan investitsiyalar samaradorligini yanada oshirish uchun mazkur ilmiy-amaliy tavsiyalar davlat va biznes hamjamiyati tomonidan amalga oshirilishi zarur. Bu esa o'z navbatida viloyat va umuman mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. World Bank Group. Small and Medium Enterprises Finance. – Washington, D.C.: World Bank Publications, 2021. – 150 p.
2. United Nations Development Programme (UNDP). The Role of SMEs in Economic Growth and Social Inclusion. – New York: UN Publications, 2020. – 120 p.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni, PF–60-son, // Xalq so'zi. – 2022-yil 28-yanvar.
4. OECD. Enhancing the Contributions of SMEs in a Global and Digitalised Economy. – Paris: OECD Publications, 2020. – 230 p.
5. Burns P. Entrepreneurship and Small Business: Start-up, Growth and Maturity. – London: Palgrave Macmillan, 2018. – 550 p.
6. OECD. Financing SMEs and Entrepreneurs 2020: An OECD Scoreboard. – Paris: OECD Publishing, 2020. – 250 p.
7. Hisrich R. D., Peters M. P. Entrepreneurship. – New York: McGraw-Hill Education, 2021. – 640 p.
8. Bekmurodov A. S. Investitsiya muhitini yaxshilashning nazariy va amaliy asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot va moliya nashriyoti, 2020. – 320 b.

9. Mamatqulov S. X. Kichik biznesda investitsiyalarni rag‘batlantirish yo‘llari // O‘zbekiston iqtisodiyoti. – 2022. – № 3. – B. 45–52.
10. Brigham E. F., Houston J. F. Fundamentals of Financial Management. – Boston: Cengage Learning, 2020. – 800 p.
11. Kovalyov V. V. Investitsiya loyihalarini baholash usullari. – Moskva: Infra-M, 2021. – 380 s.
12. Yusupov M. A. Kichik va o‘rta biznesda investitsiya boshqaruvi. – Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2021. – 210 b.
13. UNCTAD. World Investment Report 2019. – New York, Geneva: UN Publications, 2019. – 230 p.
14. International Monetary Fund (IMF). Enhancing Access to Finance for SMEs. – Washington, D.C.: IMF Publications, 2020. – 190 p.